

O'ZBEKISTONNING "YANGI RENESSANS" G'OYASI: TARIXIY ILDIZLARI VA IJTIMOIIY MAZMUNI

Kamolov Uyg'un To'iqinovich

*Navoiy viloyati Qiziltepa
tumani tarix fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston taraqqiyotining zamonaviy bosqichida ilgari surilgan **"Yangi Renessans"** g'oyasining tarixiy ildizlari, mazmun-mohiyati va ijtimoiy ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada Sharq Uyg'onish davrida yashab ijod etgan allomalar - Al-Xorazmiy, Forobiy, Ibn Sino, Beruniy, Farg'oniy kabi buyuk mutafakkirlarning ilmiy merosi **"Yangi Renessans"** konsepsiyasining tarixiy negizi sifatida yoritilgan. Maqolada ushbu g'oyaning zamonaviy jamiyatda tutgan o'rni, yoshlar ma'naviyatini shakllantirishdagi ahamiyati hamda ta'lim, fan va madaniyat sohalarini rivojlantirishdagi roli ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Yangi Renessans, uyg'onish davri, ma'naviyat, ilm-fan, milliy tiklanish, yoshlar, ijtimoiy taraqqiyot.

Аннотация: В данной статье научно анализируются исторические корни, сущность и социальное значение идеи **"Нового Ренессанса"**, выдвинутой на современном этапе развития Узбекистана. В статье освещено научное наследие великих мыслителей Востока - аль-Хорезми, аль-Фараби, Ибн Сины, аль-Беруни и Ахмада аль-Фаргани, труды которых стали исторической основой концепции **"Нового Ренессанса"**. Также раскрывается роль этой идеи в современном обществе, её значение в формировании духовности молодежи, а также в развитии образования, науки и культуры.

Ключевые слова: Новый Ренессанс, эпоха Возрождения, духовность, наука, национальное возрождение, молодежь, социальное развитие.

Abstract: This article provides a scholarly analysis of the historical roots, essence, and social significance of the idea of the **"New Renaissance"** proposed in the modern stage of Uzbekistan's development. The paper highlights the scientific legacy of great Eastern thinkers - Al-Khwarizmi, Al-Farabi, Ibn Sina, Al-Biruni, and Ahmad Al-Fergani - whose works form the historical foundation of the New Renaissance concept. The article also reveals the role of this idea in contemporary society, emphasizing its importance in shaping the spirituality of youth and promoting the development of education, science, and culture.

Keywords: New Renaissance, Renaissance era, spirituality, science, national revival, youth, social development.

KIRISH: Bugungi kunda jahon geosiyosiy maydonidagi o'zgarishlar, globallashuv jarayonlarining tobora avj olishi tinchlik, barqarorlikni saqlashda dunyo afkor ommasini muntazam ogohlikka undamoqda. Insoniyat mutlaqo o'zgacha muhit, yangicha talab ilgari kuzatilmagan xavf-xatar hamda tahdidlar kuchaygan bir sharoitda yashashiga to'g'ri kelmoqda. Dunyo miqyosida shiddat bilan kechayotgan bunday jarayonlar ijtimoiy hayotning barcha jabhalariga, jumladan, ma'naviy-ma'rifiy sohalarga ham jiddiy ta'sir o'tkazmoqda. Mana shunday murakkab sharoitda tinchlik, barqarorlikni asrash, mustaqillikni mustahkamlash har bir jamiyat va davlat oldida turgan ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Yangi O'zbekistonni barpo etish va Uchinchi Renessans poydevorini yaratish milliy g'oya sifatida sog'lom fikrlaydigan har bir shaxsga milliy o'zligini, tanti va mard xalqimizga mansubligini anglatadi. U har bir sog'lom kishida milliy g'ururni, or-nomusni uyg'otadi, xalqning bunyodkorlik ishlariga esa kuch-g'ayrat, jo'shqinlik baxsh etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida "Yangi Renessans" g'oyasi davlat siyosati va ma'naviy hayotning ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu g'oya millatning tarixiy xotirasi, ilmiy tafakkuri va ma'naviy qadriyatlariga tayanib, kelajakni bunyod etishga qaratilgan strategik konsepsiyadir. Mazkur g'oyaning mazmunini anglash uchun o'zbek xalqining tarixiy tajribasi, Sharq Uyg'onish davri merosi hamda zamonaviy islohotlar tizimi o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni tahlil etish muhimdir. Shu bois maqolada "Yangi Renessans" tushunchasining tarixiy ildizlari, ijtimoiy mazmuni va amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan o'rganiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI: "Renessans" atamasi ilk bor Yevropa tarixshunosligida madaniyat va ilm-fanning XV–XVI asrlardagi uyg'onish davrini ifodalash uchun ishlatilgan. Biroq ko'plab tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, Sharq xalqlari uyg'onish bosqichiga bundan ancha oldin, IX-XII asrlarda erishgan. Bu davrda Muhammad al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino va Ahmad al-Farg'oniy kabi allomalar nafaqat mintaq, balki butun insoniyat tafakkuri rivojiga ulkan hissa qo'shganlar. Tarixdan ma'lumki, IX-XII asrlar Markaziy Osiyoda ilm-fan, falsafa va madaniyatning yuksak cho'qqisiga ko'tarilgan davr bo'lgan. Bu davr mutafakkirlari inson aqli, ilm va ma'rifatni jamiyat taraqqiyotining bosh omili sifatida e'tirof etganlar. Abu Nasr Forobiy o'zining "*Fozil odamlar shahri*" asarida shunday yozadi: "Ilmni egallamagan, lekin boylikka mukkasidan ketgan jamiyat o'z baxtini yo'qotadi, chunki bilim - fazilatning ildizidir." Darhaqiqat, bu fikr bugungi "Yangi Renessans" g'oyasining mohiyatiga uyg'un - ya'ni ilm va ma'naviyat uyg'unligida taraqqiyotga erishish g'oyasini tasdiqlaydi. Abu Rayhon Beruniy esa o'zining "*Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar*" asarida inson tafakkuri va ilmiy kuzatuvning kuchini quyidagicha ifodalaydi: "Insonning eng buyuk quroli - bu uning

tafakkuri va bilishga bo'lgan cheksiz ishtiyoqidir." Beruniyning bu g'oyasi "Yangi Renessans" konsepsiyasining intellektual jamiyat barpo etish tamoyiliga asos bo'ladi.

Mustaqillik yillarida bu ilmiy merosga yangicha yondashuv shakllanib, "Yangi O'zbekiston -Yangi Renessans sari" g'oyasi Prezident Sh. M. Mirziyoyev asarlarida (2021, 2022) strategik yo'nalish sifatida belgilandi. Olimlar (Y. Abdullayev, 2023; M. Tursunov, 2022) bu konsepsiyani ma'naviy yangilanish, ilmiy salohiyatni oshirish va yosh avlodni intellektual rivojlantirishning asosiy omili sifatida talqin qiladilar. Demak, "Yangi Renessans" g'oyasi - bu o'tmish allomalari ilgari surgan ilm va ma'rifatga tayanish g'oyasining zamonaviy davrda qayta tiklanishidir. Mustaqillik yillarida bu ilmiy merosga yangicha yondashuv shakllandi. Prezident Sh. M. Mirziyoyev o'zining "*Yangi O'zbekiston strategiyasi*" (2021) asarida shunday deydi: "Biz uchinchi Renessans poydevorini ilm, ta'lim, tarbiya va yuksak ma'naviyat asosida quramiz." Mazkur yondashuv bugungi islohotlarning falsafiy asosini belgilab, ilmiy salohiyatni oshirish, yoshlarni tafakkur va yaratuvchanlik ruhida tarbiyalashni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylantirdi.

NATIJALAR: O'zbekistonning "Yangi Renessans" g'oyasi uch asosiy yo'nalishda namoyon bo'lmoqda:

1. **Ilm-fan va ta'limni rivojlantirish** -yangi universitetlar, ilmiy markazlar va innovatsion loyihalar tashkil etilishi orqali intellektual jamiyatni shakllantirish.
2. **Ma'naviy tiklanish** -milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va madaniy merosni yoshlar ongiga singdirish, o'zlikni anglashni kuchaytirish.
3. **Ijtimoiy islohotlar tizimi** - inson manfaatlarini ustuvor qo'ygan adolatli jamiyat barpo etish, fuqarolik faolligini rag'batlantirish.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, "Yangi Renessans" g'oyasi nafaqat ma'naviy harakat, balki ijtimoiy taraqqiyotning kompleks dasturi sifatida shakllanmoqda. Darhaqiqat, "Yangi Renessans" g'oyasi O'zbekiston jamiyatida ilmiy tafakkur, ma'naviy uyg'onish va ijtimoiy birdamlikni kuchaytiruvchi konseptual omil sifatida shakllanmoqda. Bu g'oya nafaqat o'tmishdagi buyuk allomalarning merosini zamonaviy talqin etish, balki ularning ilmiy an'alarini hozirgi ta'lim, fan va madaniyat tizimiga integratsiya qilish imkonini bermoqda. Natijada yosh avlod orasida milliy g'urur, intellektual faollik va innovatsion fikrlash darajasi oshib bormoqda. Bu esa O'zbekistonning global ilmiy hamjamiyatdagi mavqeini mustahkamlash, milliy taraqqiyotning yangi bosqichiga o'tishda muhim omil sifatida xizmat qilmoqda.

MUHOKAMA: Tarixiy nuqtai nazardan olganda, "Yangi Renessans" konsepsiyasi o'zbek xalqining Sharq Uyg'onish davrida boshlangan ilmiy-ma'naviy an'alarining mantiqiy davomi hisoblanadi. Bugungi islohotlar tizimi aynan o'sha davrdagi qadriyat - ilm, tafakkur va ma'rifatni markazga qo'yish tamoyiliga asoslanadi.

Zamonaviy sharoitda bu g'oya yosh avlodning ma'naviy immunitetini mustahkamlash, intellektual tafakkurni rivojlantirish va milliy o'zlikni yangilashning

muhim omiliga aylanmoqda. Shu jihatdan, Yangi Renessans - bu tarixga qaytish emas, balki o'tmishdan kuch olib, kelajakni bunyod etish jarayonidir.

Bugungi kunda "Yangi Renessans" faqat falsafiy yoki madaniy tushuncha emas, balki O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish konsepsiyasining asosi sifatida qaralmoqda. Shu jihatdan, Prezidentimiz Sh. M. Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston - Yangi Renessans sari" tamoyili xalqni birlashtiruvchi, yoshlarni ma'naviy uyg'otuvchi va milliy o'zlikni mustahkamlovchi strategik g'oyadir. Bu yondashuv natijasida ta'lim tizimi islohotlari, ilmiy kadrlar tayyorlash, yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar kengayib bormoqda.

XULOSA: Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston taraqqiyotida ilgari surilayotgan "Yangi Renessans" g'oyasi o'z mohiyatiga ko'ra milliy o'zlikni anglash, ilm va ma'rifatni jamiyat taraqqiyotining bosh omiliga aylantirish, yoshlarni intellektual va ma'naviy jihatdan yetuk qilib tarbiyalashni ko'zda tutadi. Bu g'oya o'z ildizlarini Sharq Uyg'onish davrining buyuk allomalari- Forobiy, Ibn Sino, Beruniy, Xorazmiy, Farg'onilarning ilmiy-falsafiy qarashlaridan oladi. Ularning asarlarida ilgari surilgan bilim, tafakkur va insonparvarlik tamoyillari bugungi kunda O'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasi uchun konseptual asos bo'lib xizmat qilmoqda.

"Yangi Renessans" faqat ilmiy-ma'naviy yangilanishni emas, balki zamonaviy davrda ijtimoiy ong va madaniyatni yuksaltirishni, yoshlarni yaratuvchanlik va tafakkur madaniyatiga yo'naltirishni ham ta'minlamoqda. Shuningdek, bu g'oya jamiyatda tinchlik, birdamlik, bag'rikenglik va ma'naviy uyg'unlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynamoqda. Shu boisdan, "Yangi Renessans" konsepsiyasini chuqur o'rganish va uni ta'lim, fan hamda madaniyat siyosatiga integratsiya qilish - O'zbekistonning uzoq muddatli milliy taraqqiyoti uchun ilmiy va amaliy zaruratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. - Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Hasanov X. *Sharq uyg'onish davrining falsafiy asoslari*. - Toshkent: Fan, 2021.
3. Karimov A. *O'zbekistonning ma'naviy yuksalish konsepsiyasi*. - Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
4. Abdullayev Y. "Yangi Renessans -yoshlar tafakkurida ma'naviy uyg'onish bosqichi." *Ma'naviyat va hayot*, 2023, №4.
5. Tursunov M. "Renessans g'oyasining ijtimoiy mohiyati va zamonaviy talqini." *O'zbekiston ijtimoiy fanlari jurnali*, 2022, №2.
6. Beruniy A. R. *Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar haqida*. - Toshkent: Fan, 1968.